

„Wsparcie Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej w zakresie utworzenia Obserwatorium Integracji Społecznej” - Projekt systemowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekt 1.16 „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” na zlecenie Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ

**Opracowana przez:
Zespół Obserwatorium Integracji Społecznej**

LUBLIN, czerwiec 2012

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie
20 – 601 Lublin, ul. Zana 38
e-mail: rops@lubelskie.pl strona internetowa: www.rops.lubelskie.pl

Spis treści:

Wprowadzenie	3
1. Sposób gromadzenia danych	4
2. Sytuacja demograficzna i społeczna województwa lubelskiego w świetle danych GUS	6
3. OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE	16
3.1 Dane o korzystających z pomocy społecznej	16
3.2 Wybrane usługi pomocy społecznej w gminach	21
3.3 Instytucje pomocy społecznej w gminach	21
3.4 Kadra ośrodków pomocy społecznej	23
3.5 Koszty prowadzenie i utrzymania ośrodków pomocy społecznej	26
3.6 Projekty EFS w gminach	27
3.7 Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy społecznej	29
4. OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE	33
4.1 Dane o korzystających z pomocy społecznej w powiatach	33
4.2 Wybrane usługi pomocy społecznej w powiatach	36
4.3. Instytucje pomocy społecznej.	37
4.4 Kadra PCPR	38
4.5 Koszty prowadzenia i utrzymania powiatowych centrów pomocy rodzinie	39
4.6 Liczba osób w projektach EFS w powiatach	40
4.7 Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy społecznej	40
Rekomendacje	43
Spis tabel, wykresów i map	46

Wprowadzenie

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne możliwości, uprawnienia i zasoby. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na administracji samorządowej i rządowej współpracującej w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Zadania pomocy społecznej określone w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego realizowane są przez 213 ośrodków pomocy społecznej, w tym 4 miejskie ośrodki pomocy rodzinie w miastach na prawach powiatu oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Są to podstawowe jednostki w strukturze pomocy społecznej. Zadania na szczeblu województwa realizowane są przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (zadania samorządu województwa) oraz Wydział Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (zadania wojewody).

System pomocy społecznej uzupełniają instytucje działające w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawę o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawę o ochronie zdrowia psychicznego, a także sektor instytucji non – profit ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej.

Nowelizacja z 2011 r. ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm), wprowadziła obowiązek przygotowywania corocznie przez gminy, powiaty i samorząd województwa oceny zasobów pomocy społecznej, która będzie przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena ta wraz z wnioskami będzie podstawą planowania budżetu na następny rok. Ocena zasobów pomocy społecznej zastąpiła od tego roku dotychczas przygotowywany przez jednostki samorządu terytorialnego bilans potrzeb pomocy społecznej.

Art. 16a w/w ustawy wskazuje, iż gmina, powiat i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej, a zasoby obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je

finansujący i realizujący. Przy sporządzaniu oceny uwzględniane są osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

1. Sposób gromadzenia danych

Instytut Rozwoju Służb Społecznych w Warszawie w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” opracował narzędzie umożliwiające gromadzenie danych, z których część pobierana jest automatycznie z innych systemów informatycznych (m.in. GUS, POMOST). Pozostałe informacje są uzupełniane przez pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy społecznej. Na poziomie województwa wprowadzone dane są sumowane. Na tej podstawie przeprowadzona jest ocena zasobów, która stanowić będzie rekomendacje do planowania budżetu na rok następny.

Zastosowanie tego narzędzia pozwoli wszystkim jednostkom organizacyjnym pomocy społecznej w sposób jednolity przygotować sprawozdania wraz ze wskaźnikami oceny. Propozycja zastosowania ujednoliconego formularza dla dokonania oceny zasobów pomocy społecznej została oparta na wykorzystaniu systemu SAC – dzięki czemu znaczna część danych zostanie zaimportowana z już istniejących zasobów statystycznych – co w znacznym stopniu ułatwi gromadzenie danych.

Opracowane narzędzie poddane było konsultacjom społecznym i w ich trakcie pojawiło się wiele uwag ze strony ops, pcpo oraz rops. Część z nich została uwzględniona w ostatecznej wersji, jednak przetestowanie w praktyce narzędzia uwidocznilo jeszcze elementy wymagające poprawy. Pojawiły się problemy z interpretacją poszczególnych części oceny, jednostki wskazywały na niespójność objaśnień przedstawionych na stronie IRSS m.in. z zasadami księgowości, a także na bardzo ogólne zapisy objaśnień, które powodowały wiele wątpliwości. Udostępnione narzędzie nie uwzględnia zadań realizowanych przez jednostki w ramach ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej.

W roku bieżącym – jako że jest to rok pilotażowy, nie wszystkie jednostki zawarły dane z lat ubiegłych - 2009 i 2010, skupiając się tylko na roku oceny tj. 2011 i prognozach na rok 2012. W związku z tym uchwycenie zachodzących zmian możliwe będzie w latach następnych.

W myśl art. 16a. pkt 1 znowelizowanej ustawy o pomocy społecznej (Dz.U. 2009 Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.) gmina, powiat i samorząd województwa zobligowane są do przygotowania oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienie jej do dnia 30 kwietnia radzie gminy lub radzie powiatu, a do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa. Mając na uwadze w/w wymogi ustawowe, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zwrócił się do jednostek o podanie formy i terminu w jakim przedmiotowa ocena została przedstawiona na posiedzeniu rady gminy. Z informacji uzyskanych przez ROPS wynika, iż

w zdecydowanej większości ocena zasobów przedstawiana była w formie informacji ustnej lub pisemnej, ewentualnie jako załącznik do sprawozdania z działalności ośrodka. Ok. 15 % gmin przyjęło ocenę wpisując taką informację do protokołu z sesji rady gminy. Tylko w blisko 10% przypadków miało miejsce przyjęcie uchwałą. W ponad 20% gmin przedstawienie oceny radom gmin będzie miało miejsce w terminie późniejszym.

Prezentowane sprawozdanie obejmuje 224 jednostki (z 233), które sporządziły ocenę w Statystycznej Aplikacji Centralnej. Jednostki, które nie opracowały oceny zasobów pomocy społecznej to głównie gminy wiejskie: Białopole, Dubienka, Leśniowice. Borzechów, Jabłoń, Podedwórze, Ułęż oraz Grabowiec i jedna gmina wiejsko – miejska to Poniatowa.

2. Sytuacja demograficzna i społeczna województwa lubelskiego w świetle danych GUS

1. Podział administracyjny

Województwo lubelskie, o łącznej powierzchni 25 122 km², jest trzecim co do wielkości województwem w Polsce. Lubelszczyzna zajmuje 8% powierzchni Polski. Usytuowana jest w południowo-wschodniej części kraju, sąsiaduje od północy z województwami podlaskim i mazowieckim, od zachodu ze świętokrzyskim, a od południa z podkarpackim. Jej wschodnia granica z Białorusią i Ukrainą wyznacza jednocześnie wschodnią granicę Unii Europejskiej.

Zgodnie z podziałem administracyjnym w obrębie województwa znajduje się 213 gmin, 20 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu. Według danych GUS w województwie jest ogółem 42 miast, 4251 miejscowości wiejskich oraz 3 713 sołectw.

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2012)

wyszczególnienie	Polska	Lubelszczyzna	Polska = 100%
	ogółem		
Powierzchnia w km ²	312 679	25 122	8,0
Powiaty	314	20	6,4
Miasta na prawach powiatu	65	4	6,2
Gminy	2 479	213	8,6
Miasta	903	42	4,7
Miejscowości wiejskie	53 812	4 251	7,9
sołectwa	40 475	3 713	9,2

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_11w00_01rocz.pdf

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego

**PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO
I PRZEJŚCIA GRANICZNE W 2010 R.**

Stan w dniu 31 XII

ADMINISTRATIVE DIVISION OF LUBELSKIE VOIVODSHIP
AND BORDER CROSSINGS IN 2010

As of 31 XII

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_11wykres_01rocz.pdf

Zgodnie z wymogami statystyki regionalnej Unii Europejskiej w województwie wydzielono 4 podregiony (NTS 3): bialski, chełmsko-zamojski, lubelski i puławski ¹. Najwięcej osób zamieszkuje podregion lubelski – 33% ogółu mieszkańców Lubelszczyzny, zaś najmniej bialski – 14%.

Tabela nr 2. Struktura podregionów w województwie

wyszczególnienie	Podregiony			
	bialski	chełmsko-zamojski	lubelski	puławski
powiaty	- bialski - parczewski - radzyński - włodawski	- biłgorajski - chełmski - hrubieszowski - krasnostawski - tomaszowski - zamojski	- lubartowski - lubelski - łęczyński - świdnicki	- janowski - kraśnicki - łukowski - opolski - puławski
miasto na prawach powiatu	- Biała Podlaska	- Chełm - Zamość	- Lublin	
ludność	306 219	644 007	713 397	488 272

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na dz. 31.12.2011)

2. Ludność

Według danych GUS w województwie lubelskim od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa. Jest to związane przede wszystkim z ujemnym przyrostem naturalnym. W roku 2010 przyrost naturalny na 1000 ludności na Lubelszczyźnie wynosił minus 0,9, podczas gdy w kraju przyjmował wartości dodatnie – 0,91. Według wstępnych wyników Narodowego Spisu Ludności tendencja ta utrzymywała się również w roku 2011 – tempo spadku liczby urodzeń było większe niż tempo spadku liczby zgonów, co w konsekwencji spowodowało utrzymanie ujemnego przyrostu naturalnego. Na wyludnianie się województwa ma również wpływ saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Utrzymuje się ona na poziomie ujemnym. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w ciągu omawianego okresu przekroczyła liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w tym czasie. W wyniku migracji liczba mieszkańców województwa lubelskiego zmniejszyła się o 5,1 tys. osób, natomiast

¹ NTS obejmuje 5 poziomów: 3 poziomy zasadniczego podziału terytorialnego kraju oraz dodatkowo 2 poziomy nieadministracyjne – regiony (NTS 1) grupujące jednostki szczebla wojewódzkiego oraz podregiony (NTS 3) grupujące w obrębie województwa kilka do kilkunastu powiatów.

przed rokiem i w 2005 roku po 4,9 tys. osób. Współczynnik migracji ogółem osiągnął wartość minus 2,39, wobec minus 2,27 sprzed roku i minus 2,24 w 2005 roku. ²

Według danych GUS w województwie lubelskim w 2010 roku zamieszkiwało ogółem 2 151 895 osób, tak więc stanowiła 6% mieszkańców Polski. Najwięcej osób zamieszkiwało w województwie mazowieckim – 14% i śląskim – 12%, z kolei najmniej w województwach : podlaskim, świętokrzyskim, lubuskim i opolskim – 3% ogółu mieszkańców kraju.

Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach

jednostka terytorialna	liczba osób	%udział liczby osób w województwach w liczbie ogólnej liczbie ludności Polski
POLSKA	38 200 037	x
ŁÓDZKIE	2 534 357	7%
MAZOWIECKIE	5 242 911	14%
MAŁOPOLSKIE	3 310 094	9%
ŚLĄSKIE	4 635 882	12%
LUBELSKIE	2 151 895	6%
PODKARPACKIE	2 103 505	6%
PODLASKIE	1 188 329	3%
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 266 014	3%
LUBUSKIE	1 011 024	3%
WIELKOPOLSKIE	3 419 426	9%
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 693 072	4%
DOLNOŚLĄSKIE	2 877 840	8%
OPOLSKIE	1 028 585	3%
KUJAWSKO-POMORSKIE	2 069 543	5%
POMORSKIE	2 240 319	6%
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1 427 241	4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2010).

Analizując dane GUS w ujęciu regionalnym widoczne jest, że zdecydowanie najwięcej osób zamieszkuje w powiecie miasto Lublin – 16% ogółu ludności Lubelszczyzny, w pozostałych powiatach odsetek ten jest o wiele mniejszy - na drugim miejscu sytuuje się powiat lubelski – 7%, z kolei najmniej osób zamieszkuje w powiatach: włodawskim, janowskim – 2%.

² Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, kwiecień 2012 red dr Krzysztof Markowski str. 22-26 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 24.05.2012

Pod względem struktury ludności wg płci sytuacja od kilku lat nie ulega zasadniczym zmianom. W roku 2010 Kobiety stanowiły 52% ogółu mieszkańców województwa. Według danych GUS na 100 mężczyzn w województwie przypadało 106 kobiet. Warto dodać, że odsetek kobiet w skali kraju wynosił również 52%.

Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci

Jednostka terytorialna	ogółem	% udział liczby osób w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa	mężczyźni	% udział liczby mężczyzn w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa	kobiety	% udział liczby kobiet w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa
LUBELSKIE	2 151 895	x	1 042 109	48%	1 109 786	52%
Powiat bialski	112 538	5%	55 486	49%	57 052	51%
Powiat parczewski	35 769	2%	17 635	49%	18 134	51%
Powiat radzyński	60 612	3%	30 222	50%	30 390	50%
Powiat włodawski	39 316	2%	19 431	49%	19 885	51%
Powiat m.Biała Podlaska	57 984	3%	27 908	48%	30 076	52%
Powiat biłgorajski	103 005	5%	50 785	49%	52 220	51%
Powiat chełmski	78 530	4%	38 725	49%	39 805	51%
Powiat hrubieszowski	66 521	3%	32 614	49%	33 907	51%
Powiat krasnostawski	67 357	3%	32 605	48%	34 752	52%
Powiat tomaszowski	86 137	4%	42 488	49%	43 649	51%
Powiat zamojski	108 899	5%	53 499	49%	55 400	51%
Powiat m.Chełm	67 324	3%	31 660	47%	35 664	53%
Powiat m.Zamość	66 234	3%	31 403	47%	34 831	53%
Powiat lubartowski	89 610	4%	43 859	49%	45 751	51%
Powiat lubelski	145 826	7%	71 328	49%	74 498	51%
Powiat łęczyński	57 178	3%	28 060	49%	29 118	51%
Powiat świdnicki	72 333	3%	34 857	48%	37 476	52%
Powiat m.Lublin	348 450	16%	160 199	46%	188 251	54%
Powiat janowski	46 960	2%	23 314	50%	23 646	50%
Powiat kraśnicki	98 223	5%	47 848	49%	50 375	51%

Powiat łukowski	107 773	5%	53 530	50%	54 243	50%
Powiat opolski	61 813	3%	30 046	49%	31 767	51%
Powiat puławski	115 584	5%	55 505	48%	60 079	52%
Powiat rycki	57 919	3%	29 102	50%	28 817	50%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2012).

Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych – wg. wstępnych danych Narodowego Spisu Powszechnego w roku 2011 w 42 miastach województwa zamieszkiwało 45,9% ogółu ludności, podczas gdy przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 60,2% ogółu populacji.³

Ponad połowę mieszkańców Lubelszczyzny w roku 2010 stanowiły osoby w wieku produkcyjnym – 67%, w wieku poprodukcyjnym – 18%, natomiast w przedprodukcyjnym – 15%. Podobna tendencja utrzymuje się w skali kraju. W skali województwa najlepiej sytuacja przedstawia się w miastach na prawach powiatu – odsetek ludności w wieku produkcyjnym: m. Biała Podlaska -72%, m. Zamość i m. Chełm -70%, m. Lublin – 69% oraz w powiecie łączyńskim – 71%.

Tabela nr 5. Ludność województwa lubelskiego wg. ekonomicznych grup ludności (w %)

jednostka terytorialna	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny
Polska	15%	68%	17%
LUBELSKIE	15%	67%	18%
Powiat biały	17%	65%	18%
Powiat parczewski	16%	66%	18%
Powiat radzyński	17%	66%	17%
Powiat włodawski	15%	68%	17%
Powiat m. Biała Podlaska	15%	72%	13%
Powiat biłgorajski	16%	67%	17%
Powiat chełmski *	16%	67%	17%
Powiat hrubieszowski	15%	66%	19%
Powiat krasnostawski *	14%	65%	21%
Powiat tomaszowski	15%	66%	19%
Powiat zamojski	15%	66%	19%
Powiat m. Chełm	14%	70%	16%
Powiat m. Zamość	15%	70%	15%
Powiat lubartowski	16%	66%	18%

³ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, kwiecień 2012 red dr Krzysztof Markowski str. 23 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 24.05.2012

Powiat lubelski	17%	67%	16%
Powiat ęczyński	16%	71%	13%
Powiat świdnicki	15%	67%	18%
Powiat m. Lublin	13%	69%	18%
Powiat janowski	16%	65%	19%
Powiat krański	15%	66%	19%
Powiat łukowski	18%	65%	17%
Powiat opolski	16%	66%	18%
Powiat puławski	15%	65%	20%
Powiat rycki	15%	67%	18%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2012).

Należy zwrócić uwagę, że Lubelszczyzna tak samo jak inne regiony kraju jest dotknięta procesem starzenia się społeczeństwa. W roku 2010 odsetek osób w wieku 60 lat i więcej w Polsce, i tak samo na Lubelszczyźnie wynosił 20%, tak więc zaliczamy się do społeczeństw, które przekroczyły próg starości zaawansowanej⁴.

3. Zatrudnienie

Według wstępnych danych z Narodowego Spisu Powszechnego w roku 2011 podobnie jak w latach poprzednich odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, przy czym zatrudnienie rosło w sektorze prywatnym, natomiast zmniejszało się w sektorze publicznym.

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie lubelskim w roku 2011 kształtowało się na poziomie 182,3 tys. osób, tj. o 6,2% wyższym w stosunku do poprzedniego roku (wobec wzrostu o 3,0% w 2010r.). W skali kraju odnotowano wzrost zatrudnienia w porównaniu z rokiem poprzednim o 3,4% (po wzroście o 1,0% w 2010r.). W 2011 roku udział sektora prywatnego ukształtował się na poziomie 85,6%, tj. zwiększył się o 0,8 pkt. proc w porównaniu z rokiem 2010 i o 9,2 pkt. proc. w porównaniu z rokiem 2005. W jednostkach sektora prywatnego przeciętne zatrudnienie wynosiło 156,1 tys. osób, co oznacza wzrost o 7,2% w stosunku do odnotowanego roku 2010 i o 37,7% więcej niż

⁴ Wyznacznikiem demograficznej starości jest przekroczenie 12% udziału ludzi 60 – letnich i starszych w ogólnej liczbie ludności. Jeśli odsetek ten przekroczy wskaźnik 15% w ogólnej strukturze, dana społeczność weszła w fazę starości zaawansowanej, za Pakuła M., „Postawy osób starszych wobec edukacji”, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010,s.40

w 2005 r. W sektorze publicznym w 2011 r zatrudniano 26,3 tys. osób, tj. o 0,3% więcej niż w 2010 r. i o 26,3% mniej niż w 2005 r.⁵

4. Bezrobocie rejestrowane

W roku 2011 liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wynosiła 122,4 tys osób (stan na dzień 31.12.2011). W stosunku do analogicznego okresu roku 2010 odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych o 2,3%. Tendencja wzrostu liczby bezrobotnych na przestrzeni ostatnich dwóch lat w województwie była wyższa o 0,9 punkt. proc. niż w skali kraju (wzrost liczby bezrobotnych o 1,4%). Zarówno w skali kraju jak i województwa w końcu grudnia 2011 wzrosła stopa bezrobocia: w Polsce wynosiła 12,5%, zaś w województwie – 13,3%. W odniesieniu do analogicznego okresu roku ubiegłego wskaźnik ogólnokrajowy wzrósł o 0,1 pkt. proc., natomiast wojewódzki o 0,2 pkt. proc. Na poziomie powiatów w 2011 roku najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiatach: włodawskim (22,7%), hrubieszowskim (18,8%) i chełmskim ziemskim (18,2%). Natomiast najniższą w powiatach: biłgorajskim (8,2%), lubelskim grodzkim (9,5%) i łęczyńskim (10,6%).

Tabela nr 6. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim

Wyszczególnienie	2010	2011
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	119,7	122,4
Bezrobotni nowo zarejestrowani w tys (w skali roku)	169,4	140,1
Bezrobotni zarejestrowani w tys (w skali roku)	166,9	137,4
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	166	211
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	13,1	13,3

Źródło: : <http://www.stat.gov.pl/lublin>

⁵ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, kwiecień 2012 red dr Krzysztof Markowski str. 28 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 24.05.2012

Według danych GUS w końcu grudnia 2011 w odniesieniu do grudnia 2010 w szesnastu powiatach regionu nastąpił wzrost liczby bezrobotnych, przy czym najwyższy w biłgorajskim (o 15,5%), zaś najniższy w mieście Lublin (o 0,1%). W powiatach: zamojskim, włodawskim, parczewskim, kraśnickim, łęczyńskim i mieście na prawach powiatu Zamość odnotowano spadek liczby bezrobotnych, w powiecie opolskim liczba bezrobotnych utrzymała się na tym samym poziomie.⁶

W 2011 roku 110 392 osoby tj. 90,2% ogółu zarejestrowanych w urzędach pracy stanowiły osoby bez prawa do zasiłku. W porównaniu do roku ubiegłego wskaźnik ten wzrósł o 0,8 pkt. proc. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych wg płci i miejsca zamieszkania nie uległa zmianie. W omawianych okresach 50% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły kobiety natomiast 54% mieszkańcy wsi.

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych na koniec grudnia 2011 największą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne – 68 546 osób, tj. 56% wszystkich zarejestrowanych. W odniesieniu do analogicznego okresu roku ubiegłego odnotowano wzrost o 4 pkt. proc. Równie liczną grupę stanowili bezrobotni bez wykształcenia średniego – 58 370 osób (48%), przy czym w porównaniu z rokiem ubiegłym zanotowano spadek udziału tej grupy bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych o 1 pkt.proc. Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie w omawianych okresach problemy ze znalezieniem pracy miały również następujące grupy bezrobotnych:

- do 25 roku życia – 2011 r. 23% ogółu bezrobotnych, 2010 r. – 25%,
- bez kwalifikacji zawodowych - 2011 r. 28% ogółu bezrobotnych, 2010 r. – 25%,
- bez doświadczenia zawodowego – 2011 r. – 39%, 2010 r. – 41%.

5. Świadczenia społeczne

Według danych Urzędu Statystycznego w Lublinie przeciętna liczba emerytów i rencistów na terenie województwa wynosiła 533,4 tys. osób i była niższa od tej notowanej przed rokiem (o 10,5 tys. osób, tj. o 1,9%). W kraju w 2011 roku świadczenia wypłacano przeciętnie 8 740,8 tys. osobom, tj. o 1,4% mniej niż w roku 2010. Udział osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe na Lubelszczyźnie w ogólnej zbiorowości w Polsce w 2011 i 2010 utrzymywał się na tym samym poziomie - 6,1% . Świadczeniobiorcy ZUS z terenu

---

⁶ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, kwiecień 2012 red dr Krzysztof Markowski str. 31 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 24.05.2012

województwa lubelskiego stanowili 4,8% całej populacji, wliczając liczbę wypłat z KRUS region znalazł się na 6 pozycji (13,3% ogółu świadczeniobiorców w kraju).⁷

Na Lubelszczyźnie w roku 2011 liczba pobierających świadczenia wypłacane przez ZUS wynosiła 356,6 tys. osób, natomiast w 2010 roku - 360,3 tys, tak więc liczba świadczeniobiorców spadła o 1%. Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS wynosiła 1 474,64 zł i była niższa od krajowej o 12%. W roku poprzednim przeciętna miesięczna emerytura wynosiła 1 404,45 zł, i również była niższa od krajowej o 12%. Zarówno w kraju jak i w regionie w omawianym okresie odnotowano wzrost przeciętnej miesięcznej emerytury, przy czym w kraju wzrosła o 5,1%, natomiast w regionie o 5,0%.

W ciągu roku spadła również liczba osób pobierających renty i emerytury z KRUS. W roku 2011 świadczenia wypłacane przez KRUS otrzymywało 176,9 tys osób, w roku 2010 – 183,6 tys (spadek o 3,7%). Wysokość przeciętnego świadczenia pobieranego przez rolników indywidualnych wzrosła o 3,4%. W roku 2011 przeciętna wysokość świadczenia w regionie wynosiła 979,17 zł, natomiast w 2010 roku 947,04 zł. Wysokość przeciętnego świadczenia pobieranego przez rolników indywidualnym na poziomie krajowym i regionalnym utrzymywała się na tym samym poziomie.

Według danych GUS wysokość świadczeń w województwie lubelskim w 2011 roku kształtowała się poniżej średniej krajowej. Lubelszczyzna, podobnie jak przed rokiem, należy do województw, w których wypłacana jest jedna z najniższych w Polsce przeciętna emerytura i renta z ZUS. W przypadku analogicznego świadczenia wypłacanego przez KRUS województwo usytuowało się na dziewiątym miejscu w kraju.⁸

---

⁷ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, kwiecień 2012 red dr Krzysztof Markowski str. 46-47 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 24.05.2012

⁸ Tamże, s.49

3. OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, gmina realizuje działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podejmuje działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania realizowane przez ośrodek pomocy społecznej wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiają im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Przydzielając rodzaj, formę i wielkość świadczenia ośrodek bierze pod uwagę z jednej strony potrzeby osób i rodzin, ich możliwości oraz zasoby, zaś z drugiej - cele i możliwości jednostki.

3.1 Dane o korzystających z pomocy społecznej

Gminy województwa lubelskiego w 2011 r. objęły pomocą w ramach ustawowych zadań własnych i zleconych 132 320 osób tj. o ponad 5 000 mniej niż w roku poprzednim, natomiast prognozy na rok 2012 wskazują, iż pomocy wymagać będą 134 064 osoby. Osoby objęte pomocą w 2011 r. stanowią ogółem 69 164 rodzin, a osób w tych rodzinach jest 214 172.

Liczba świadczeń pieniężnych, przyznanych w ramach zadań własnych i zleconych wynosi 82 667, natomiast liczba świadczeń niepieniężnych – 64 762.

Z uwagi, iż zdecydowana większość świadczeń realizowana jest w ramach zadań własnych gminy liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie w ramach tych właśnie zadań wynosi 124 649 (w roku 2012 prognozowany jest wzrost o blisko 2 000 osób). Osoby objęte pomocą w ramach zadań zleconych stanowią jedynie 1 946 i w 2012 roku przewidywany jest dalszy spadek tej liczby osób, do 1 672 osób.

Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z roku na rok się zmniejsza, spada też liczba przyznawanych świadczeń – zarówno pieniężnych jak i niepieniężnych. Powodów takiego stanu jest wiele, najistotniejszy jest ten, że od października 2006 r. nie było podnoszone kryterium dochodowe uprawniające do korzystania z pomocy społecznej. Obecnie wynosi ono 477,00 zł na osobę samotną lub 351,00 zł. na osobę w rodzinie.

Przyczyny świadczeń

Podobnie jak w latach ubiegłych najczęściej wskazywanymi trudnymi sytuacjami życiowymi, z powodu których w 2011 r. udzielane były świadczenia pomocy społecznej są ubóstwo i bezrobocie:

- ubóstwo – liczba osób, którym przyznano decyzja świadczenie wynosi 76 214 osoby;
- bezrobocie – 70 425 osób.

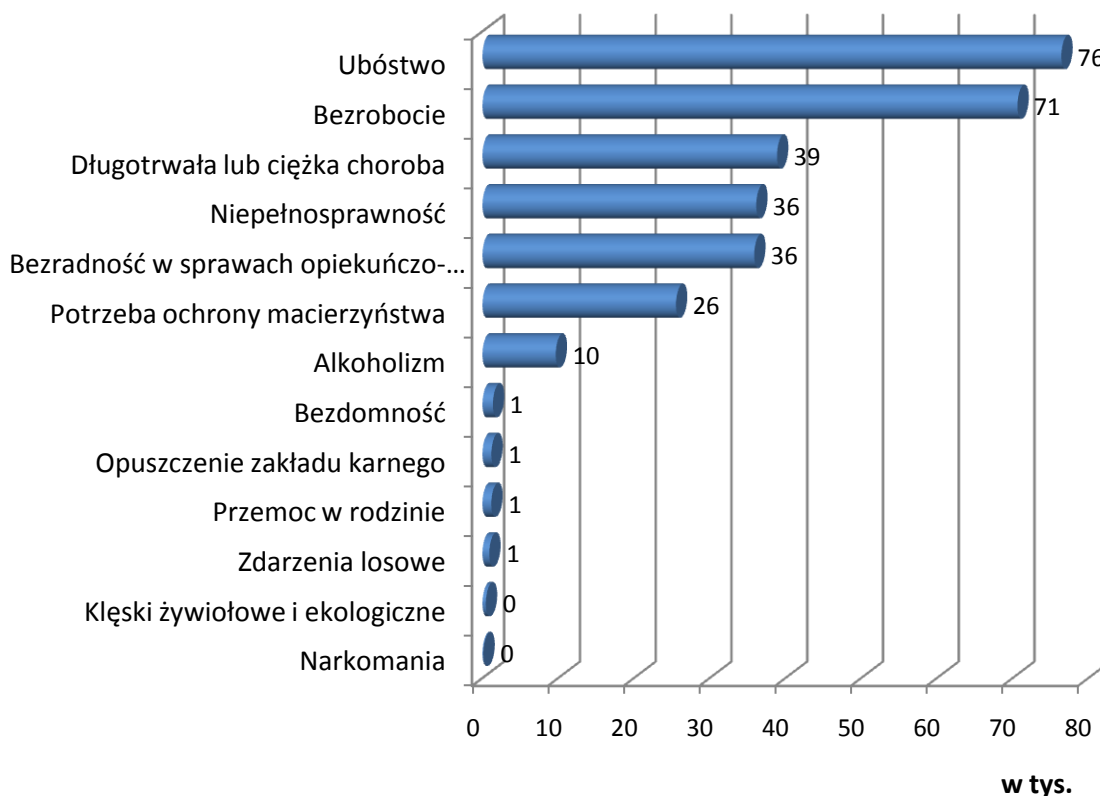
Kolejnymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej są:

- długotrwała choroba – 38 707 osób;
- niepełnosprawność – 36 083 osoby;
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 35 677 osób;
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 25 363 osoby;
- alkoholizm – 9 657 osób.

Bezdomność, opuszczenie zakładu karnego, przemoc w rodzinie, zdarzenia losowe, klęski żywiołowe i ekologiczne oraz narkomania są trudnymi sytuacjami życiowymi, z powodu których świadczenia udzielane są najrzadziej. Sytuacje te dotyczą odpowiednio:

- bezdomność – 1 369osób,
- opuszczenie zakładu karnego – 1 175 osób,
- przemoc w rodzinie – 1 164 osób,
- zdarzenia losowe – 898 osób,
- klęski żywiołowe i ekologiczne - 448 osób oraz
- narkomania – 125 osób.

Sytuację tę obrazuje poniższy wykres:

Wykres nr 1. Przyczyny korzystania ze świadczeń pomocy społecznej

Biorąc pod uwagę liczbę osób korzystających z pomocy społecznej ogółem dla 58 % z nich główną przyczyną pobierania świadczeń jest ubóstwo, dla 53 % - bezrobocie.

Z informacji przekazanych przez ośrodki pomocy społecznej wynika, iż problemem dominującym i mającym wpływ na całą sferę socjalno – bytową jest zjawisko bezrobocia. Jest ono poważnym zagrożeniem społecznym prowadzącym do marginalizacji szerokich grup i ma negatywne skutki społeczne. Wynika głównie z niskiego poziomu wykształcenia, braku odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, braku motywacji i chęci zmiany istniejącej sytuacji.

Problemami dotykającymi powyżej 25% klientów pomocy społecznej są odpowiednio: długotrwała lub ciężka choroba (29%), niepełnosprawność i bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego (po 27 %).

Biorąc pod uwagę prognozy na rok bieżący zauważyć można, iż zdecydowana większość problemów ulegnie nasileniu – gminy wskazują większą liczbę osób korzystających z pomocy z powodu poszczególnych problemów w roku 2012 niż w roku oceny tj. 2011. Odwrotna tendencja pojawiła się jedynie w przypadku bezdomności i klęsk żywiołowych i ekologicznych.

Wybrane kategorie osób

Osób do 18 roku życia, które otrzymały pomoc jest 60 611, w tym 31 593 z nich korzysta z tej pomocy długotrwale, tj. w ciągu 3 lat były zarejestrowane w systemie świadczeń pomocy społecznej (POMOST) przez co najmniej 18 miesięcy. Prognozy na 2012 rok wskazują, że osób takich przybędzie (do liczby 61 096). Osoby te stanowią 28% liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w województwie.

Osobami, na które należy szczególnie zwrócić uwagę są osoby starsze, tj. kobiety w wieku 60 i więcej lat oraz mężczyźni w wieku 65 i więcej lat. Kobiet korzystających z pomocy społecznej w tym przedziale wiekowym jest 6 901, z tego długotrwale korzysta 4 111, natomiast mężczyzn jest znacznie mniej, tj. 2 276 (w tym 1 325 długotrwale korzystających).

Wiele ośrodków zwróciło uwagę na pojawiający się na ich terenie problem starzenia się społeczeństwa. Wzrasta liczba osób wymagających opieki osób drugich w formie usług opiekuńczych bądź całodobowej opieki świadczonej przez placówki stacjonarne. Świadczy to o braku zapewnienia pomocy osobom starszym przez osoby bliskie, a tym samym o zaniku rodzin wielopokoleniowych i tradycyjnych więzi rodzinnych.

Ośrodki zauważają tendencję wzrostu kosztu opłat za pobyt pensjonariuszy w domach pomocy społecznej spowodowaną przede wszystkim wzrostem kosztów utrzymania w DPS. Koszty w większości ponosi gmina, pensjonariusze ponoszą odpłatność w wysokości 70% własnych dochodów, co stanowi mniej niż 25% całości wydatków. Zaznaczyć należy jednak, że ośrodki kierują jedynie osoby, w przypadku których nie istnieją żadne możliwości zapewnienia usług w miejscu zamieszkania. W związku z powyższym gminy będą musiały w najbliższych latach przeznaczyć znacznie większe środki finansowe na realizację powyższych zadań. Zwrócono także uwagę na możliwość utworzenia mieszkań chronionych dla osób starszych oraz konieczność zwiększenia liczby klubów seniora oraz ich oferty. Zadaniem Klubu Seniora jest integrowanie środowiska osób starszych i umożliwienie aktywnego spędzania czasu. Uczestnicy aktywnie włączają się życie gminy i działają na jej rzecz, co pozwala im dłużej zachować sprawność intelektualną jak i fizyczną.

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

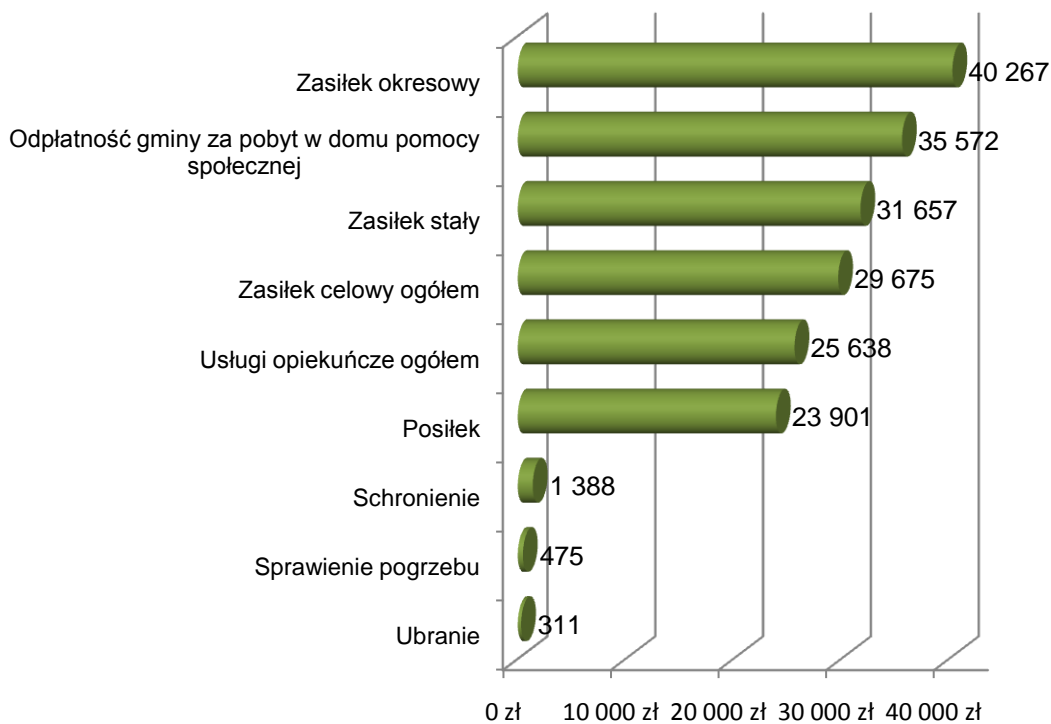
Środki niezbędne do realizacji zadań własnych przez gminy wyniosły w roku 2011 183 215 tys. zł. Prognozy na rok 2012 wskazują, iż konieczne będzie zwiększenie tych środków o ponad 7,5 mln zł do kwoty 190 615 tys.

W ramach zadań własnych najwięcej środków przeznaczonych zostało na zasiłki okresowe, tj. 40 267 tys. zł dla 26 129 osób oraz odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej – 35 572 tys. dla 2 015 osób. Pozostałe świadczenia wyglądają następująco:

- zasiłek stały – 31 657 tys. zł dla 9 041 osób,
- zasiłek celowy ogółem – 29 675 tys. zł dla 40 480 osób,
- usługi opiekuńcze – 25 638 tys. zł dla 5 133 osób,
- posiłek – 23 901 tys. zł dla 58 503 osób, w tym dla dzieci – 20 904 tys. zł dla 55 259 osób.

Znacznie mniej środków wymagają świadczenia:

- schronienie – 1 388 tys. dla 549 osób,
- sprawienie pogrzebu – 475 tys. zł dla 210 osób oraz
- ubranie – 311 tys. zł dla 42 osób.

Wykres nr 2. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Analizując prognozy na rok 2012 zauważyć można wzrost koniecznych środków oraz osób wymagających pomocy w przypadku każdego ze świadczeń. Jednak najwyższy wzrost kosztów gminy prognozują w przypadku ponoszenia odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej (wzrost o ponad 4,5 mln zł).

3.2 Wybrane usługi pomocy społecznej w gminach

W związku z narastaniem problemów społecznych występuje coraz większe zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej m.in. poradnictwo specjalistyczne, pracę socjalną, interwencję kryzysową kontrakt socjalny, indywidualne programy pomocy oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Z poradnictwa specjalistycznego w województwie lubelskim skorzystało 9 717 rodzin liczących 25 072 osoby. Pomocy w formie pracy socjalnej udzielono 45 720 rodzinom o łącznej liczbie 129 270 osób. Problemy występujące w rodzinach, ich złożoność oraz rodzaj przyczyniły się do znacznej liczby podejmowanych działań w zakresie interwencji kryzysowej. Tabela wskazuje, że w roku oceny w 614 rodzinach o łącznej liczbie 1 909 osób prowadzone były działania interwencyjne.

Kontrakt socjalny jest tzw. ugodą, porozumieniem z podopiecznym, polegającym na wspólnym uzgodnieniu celów i projektu działania między pracownikiem socjalnym a klientem, na wyjaśnianiu i wspólnej negocjacji wyboru możliwych rozwiązań pożądaney zmiany trudnej sytuacji oraz określaniu na jej podstawie form i czasu trwania pracy. Jest jednym z najważniejszych instrumentów stosowanych w pracy socjalnej - użytecznym nie tylko przy aktywizowaniu osób bezrobotnych, ale także w pracy z osobami niezaradnymi życiowo, które przejawiają postawy roszczeniowe wobec wszelkich instytucji. Pracownicy socjalni województwa lubelskiego prowadzą współpracę z klientami w ramach swoistej umowy. Umowa ta zobowiązuje to odpowiedzialności obydwie strony klienta oraz pracownika socjalnego. W roku oceny zasobów pomocy społecznej zawarto 5 964 kontrakty socjalne, z czego 293 kontrakty podpisano w ramach uczestnictwa w Klubie Integracji Społecznej. Do kolejnych nowatorskich rozwiązań w systemie pomocy społecznej można zaliczyć indywidualne programy pracy z klientem. W ocenie zasobów pomocy społecznej uwzględniono dwa rodzaje indywidualnych programów tj. wychodzenia z bezdomności oraz zatrudnianie socjalnego. W pierwszym programie uczestniczyło 41 osób natomiast w drugim 137 klientów pomocy społecznej. Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W województwie lubelskim z tej formy usług skorzystało 768 osób.

3.3 Instytucje pomocy społecznej w gminach

W założeniach informacja dotycząca instytucji pomocy społecznej miała zawierać dane o całej infrastrukturze zlokalizowanej na terenie gminy, bez względu na źródło finansowania. Jednak jednostki sporządzające ocenę różnie zinterpretowały ten zapis. Większość z nich

wykazało instytucje, które są finansowane ze środków gminy, a tylko nieliczne wskazały cały zasób. W związku z tym w sprawozdaniu pojawiły się nieścisłości wymagające zweryfikowania z innymi źródłami, m.in. sprawozdaniem rocznym MPiPS za 2011 rok.

Gminy wykazały na swoim terenie funkcjonowanie 76 ośrodków wsparcia ogółem oraz 4 338 osób z nich korzystających. W 2012 r. gminy planują zwiększenie ich liczby do 80 i objęcie ich usługami 4 485 uczestników. Wysokość nakładów niezbędnych do ich funkcjonowania gminy określiły na poziomie 20 770 tys. zł.

W ramach ośrodków wsparcia funkcjonują 23 środowiskowe domy samopomocy zapewniające opiekę 854 osobom. Koszty ich finansowania określono kwotą 9 052 tys. zł, z tego 94 % stanowi dotacja z budżetu państwa.

Ponadto wykazano działanie 7 dziennych domów pomocy dla 361 osób (wartość nakłady wynosi 3 082 tys. zł – ze środków gminy), a także 18 noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych, z których skorzystało 1 096 osób. Koszt ich funkcjonowania określono na 2 400 tys. zł, z czego 55 % stanowią środki gminy.

Pozostałe instytucje pomocy społecznej w gminach:

- Kluby Seniora - 64 jednostki i 2 102 uczestników zajęć; wartość nakładów to 244 tys. zł (kwota zawarta w tabelach zbiorczych 29 706 tys. zł wynika z błędnego zapisu kwoty przez gminę Adamów).
- Uniwersytet III wieku – 12 jednostek obejmuje swoim działaniem 1 086 osób, a koszty ich utrzymania wynoszą 96 tys. zł, z czego środki gminy stanowią 28 %.

Gminy zwracały uwagę, iż te formy spędzania wolnego czasu cieszą się dużym uznaniem wśród osób starszych. Osoby takie coraz aktywniej włączają się w działania gminy i chętnie uczestniczą w życiu społecznym, co pozwala im dłużej zachować sprawność intelektualną jak i fizyczną, a środowisko osób starszych staje się coraz bardziej zintegrowane i świadome swoich potrzeb. Zarówno w przypadku Klubów Seniora jak i Uniwersytetu III wieku prognozowany jest wzrost liczby tych jednostek;

- Warsztaty terapii zajęciowej – zarówno gminy i powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie takich jednostek. Gminy wykazały funkcjonowanie 36 WTZ z liczbą uczestników 859 osób, natomiast nakłady finansowe określono na poziomie 11 087 tys. zł
- Zakłady Aktywności Zawodowej – Gminy wykazały funkcjonowanie 3 ZAZ-ów z liczbą uczestników 89 osób, a wartość nakładów na ich utrzymanie wynosi 5 246 tys. zł.

Ze sporządzanej corocznie przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie *Informacji dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działaniach samorządu*

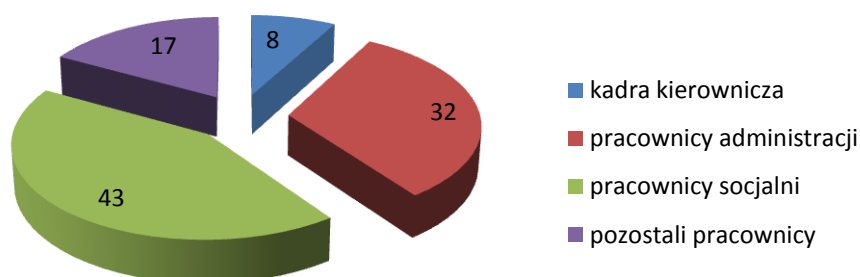
województwa lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2011 roku wynika, iż na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 58 Warsztatów Terapii Zajęciowej, a liczba ich uczestników wynosiła 1 938, natomiast Zakładów Aktywności Zawodowej było 5, zatrudniały one ogółem 244 osób, w tym 176 osób niepełnosprawnych.

- Dienne placówki opiekuńczo – wychowawcze – wykazano działanie 24 jednostek obejmujących opieką 662 osoby, a koszt ich utrzymania w 2011 roku wyniósł 695 tys. zł, z czego 87 % to środki gmin. Nadmienić należy, iż sprawozdanie MPiPS za 2011 rok uwzględnia tylko 15 takich jednostek.
- Zakłady Opiekuńczo – Lecznicze – 18 jednostek z liczbą miejsc 1 117 obejmują opieką 1 457 osób;
- Klub Integracji Społecznej – gminy wskazały funkcjonowanie 16 Klubów z liczbą uczestników 426 osób. Wartość nakładów wynosi 391 tys. zł, z czego 42% stanowią środki EFS, a 40 % środki gminy.
- Centrum Integracji Społecznej – 2 jednostki swoim działaniem obejmują 137 osób. Ich koszt utrzymania wynosi 2 068 tys. zł.
- Mieszkania chronione - gminy wykazały funkcjonowanie 14 jednostek, z których korzysta 161 osób.

3.4 Kadra ośrodków pomocy społecznej

W roku 2011 w ośrodkach pomocy społecznej zatrudnione były 2 954 osoby. Największą grupę zatrudnionych – 1 266 osoby, tj. 43% ogółu stanowili pracownicy socjalni. Na drugim miejscu pod względem liczebności usytuowali się pracownicy administracyjni – 956 osób. Trzecia kategorie zatrudnionych w omawianym roku stanowili pozostali pracownicy – 492 osoby, wśród których najwięcej osób było zatrudnionych na stanowisku prawnika, psychologa, opiekunki/opiekuna świadczących usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania klientów. Najmniej liczną grupę stanowiła kadra kierownicza - było to 231 osoby.

Wykres nr 3. Struktura zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej w 2011 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ozps

Analizując dane dotyczące prognozy w zakresie zatrudnienia na następny rok odnotowano niewielki, bo zaledwie 1% wzrost liczby pracowników (o 37 osób). Ogólna prognozowana liczba pracowników w 2012 roku wynosi 2 991 osób, w tym:

- kadra kierownicza – 234 osób,
- pracownicy administracyjni – 963 osób,
- pracownicy socjalni – 1 284 osób,
- pozostali pracownicy – 501 osób.

Odsetek poszczególnych kategorii pracowników w ogólnej liczbie zatrudnionych w 2012 roku pozostanie na tym samym poziomie co w roku oceny, tj. 2011.

Dane przedstawione w ocenie zasobów pomocy społecznej dotyczące poziomu wykształcenia pracowników w ośrodkach pomocy społecznej wskazują, że najlepiej wykształceni są pracownicy administracyjni – 662 osób, tj. 69% w tej kategorii pracowników posiada wykształcenie wyższe. Na drugim miejscu sytuują się pracownicy socjalni – 785 osób, co stanowi 62% ogółu pracowników socjalnych posiada dyplom licencjata lub magistra. Podobnie wygląda sytuacja wśród kadry kierowniczej – 141 osób, czyli 61% ogółu zarządzających jednostkami posiada wykształcenie wyższe. Należy dodać, że jednocześnie zdecydowana większość kadry kierowniczej – 212 osób, tj. 91% legitymuje się specjalizacją z organizacją pomocy społecznej. W przypadku pracowników socjalnych odsetek zatrudnionych, którzy ukończyli specjalizacje zawodowe jest niższy o 45 pkt. procentowych. W 2011 specjalizacje zawodowe posiadało ogółem 601 osób, tj. 47% zatrudnionych na stanowisku pracownika socjalnego, w tym:

- specjalizacja 1-go stopnia – 407 osób,

- specjalizacja 2 – go stopnia – 92 osoby,
- specjalizacja z organizacji pomocy społecznej – 98 osób.

Z prognozy na rok 2012 w zakresie wykształcenia zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej wynika, że zwiększy się liczba osób posiadających wyższe wykształcenie we wszystkich kategoriach pracowników, w tym:

- kadra kierownicza – 151 osób, tj, 65% wszystkich (wzrost o 5 pkt. procentowych),
- pracownicy administracyjni – 663 osoby, tj. 71% wszystkich (wzrost o 1 punkt. procentowy),
- pracownicy socjalni – 818 osób, tj. 64 % ogółu (wzrost o 1 punkt. procentowy).

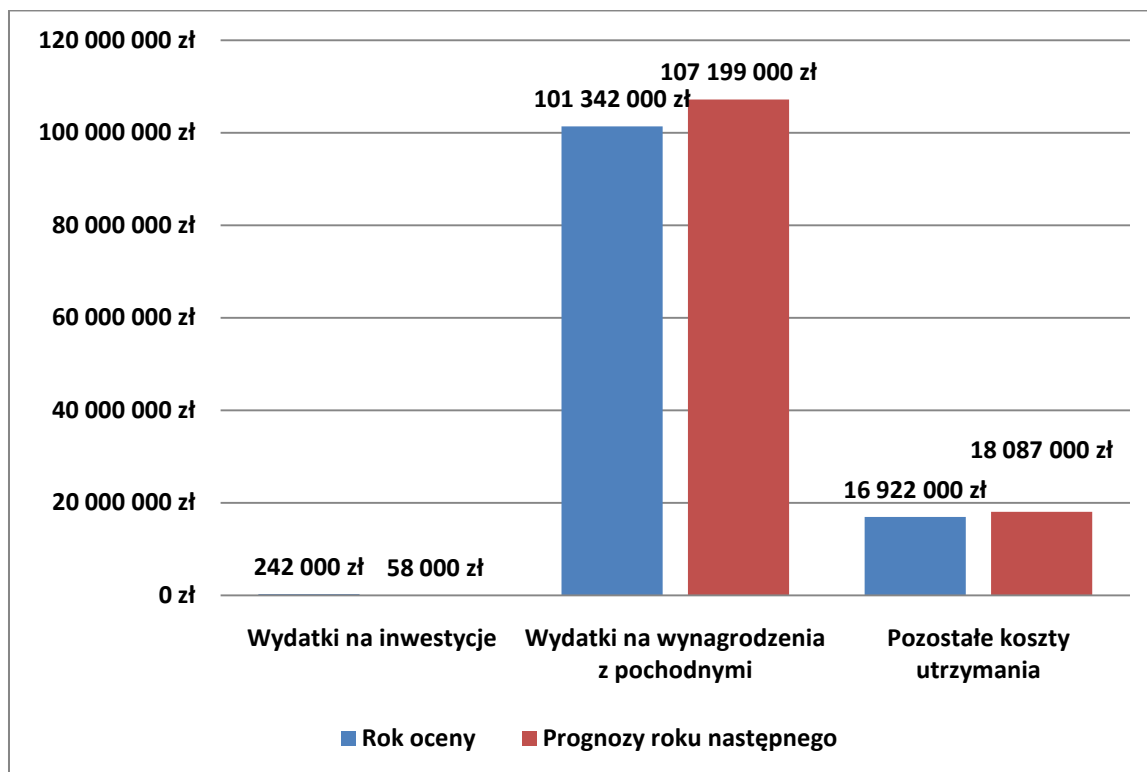
W przypadku specjalizacji zawodowych kadry kierowniczej odsetek osób posiadających specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej pozostanie na zbliżonym poziomie co w roku oceny (211 osób, tj. 92% kadry). Wśród zatrudnionych pracowników socjalnych odsetek osób posiadających specjalizację zawodową w prognozowany roku wzrośnie o 2 punkt. procentowe (638 osób, tj. 49 % ogółu pracowników socjalnych).

Analizując zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w odniesieniu do zapisu ustawowego (art. 110 ust. 11 Ustawy o pomocy społecznej) dotyczącego wymogu zatrudnienia przez ośrodek pomocy społecznej pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców, jeszcze 25 jednostek nie spełnia tego wymogu. Z tego w dwóch ośrodkach (Ulan Majorat i Trzebieszów) liczba mieszkańców przypadająca na jednego pracownika socjalnego wynosi ponad 3 000. W trzech przypadkach (Ulhówek, Łomazy i GOPS Radzyń Podlaski) na jednego pracownika przypada od 2 600 do 2 999 mieszkańców, w dziesięciu jednostkach - Księżpól, Łukowa, Rejowiec, Siedliszcze, Urzędów, Garbów, Głusk, Dęblin, Nowodwór i Mełgiew – od 2 100 do 2 599, pozostałe dziesięć – GOPS Zamość, GOPS Włodawa, MOPS Tomaszów Lubelski, Opole Lubelskie, Stanin, Konopnica, Godziszów, Janów Lubelski, MOPR Chełm i Konstantynów – tylko nieznacznie przekracza wymóg ustawy – mieści się w liczbie 2 100 mieszkańców na jednego pracownika socjalnego.

3.5 Koszty prowadzenie i utrzymania ośrodków pomocy społecznej

W oparciu o dane dotyczące roku 2011 dokonano analizy łącznego kosztu utrzymania 204 ośrodków pomocy społecznej. Budżet ośrodków wyniósł 129 615 tys. zł, a jego główną część stanowią wydatki na wynagrodzenia wraz pochodnymi – 101 342 tys. zł (84 % ogółu kosztów) oraz pozostałe koszty utrzymania – 16 922 tys. zł (13%). Na podstawie danych

zawartych w tabeli zbiorczej wyniku, iż planowane inwestycje w ośrodkach pomocy społecznej wynoszą 242 tys. zł. Jednak z analizy całości kosztów na utrzymanie ośrodka wynika, iż jest to kwota niepełna i powinna wynosić 1 632 tys. zł.

Wykres nr 4. Koszty prowadzenia ośrodków pomocy społecznej w 2011 r. i 2012 r.

Przewidywany na rok 2012 łączny koszt utrzymania 204 ośrodków pomocy społecznej jest wyższy i został oszacowany na kwotę 126 870 tys. zł. Główną część kosztów stanowią wydatki na wynagrodzenia wraz pochodnymi – 107 199 tys. zł (84 % ogółu kosztów) oraz pozostałe koszty utrzymania – 18 087 tys. zł (14%). Ponadto zaplanowano inwestycje w ośrodkach pomocy społecznej, które zostały oszacowane na kwotę 58 tys. zł.

3.6 Projekty EFS w gminach

Ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizują projekty systemowe, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji - którego celem jest rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwianie dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawa skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej w regionie.

Ważnym elementem wsparcia w ramach Priorytetu VII PO KL, jest eliminowanie różnego rodzaju barier (organizacyjnych, prawnych czy psychologicznych) na jakie napotykają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Problem ten dotyczy przede wszystkim osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, opuszczających placówki opieki zastępczej, postrzeganych w sposób stereotypowy przez pracodawców i otoczenie społeczne, jako pracownicy mniej dyspozycyjni i mobilni zawodowo.

Projekty systemowe są skierowane bezpośrednio do osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, które jednocześnie nie pracują i są w wieku aktywności zawodowej. Projekty systemowe muszą być skierowane do grup odbiorców, w szczególności należących do poniższych grup:

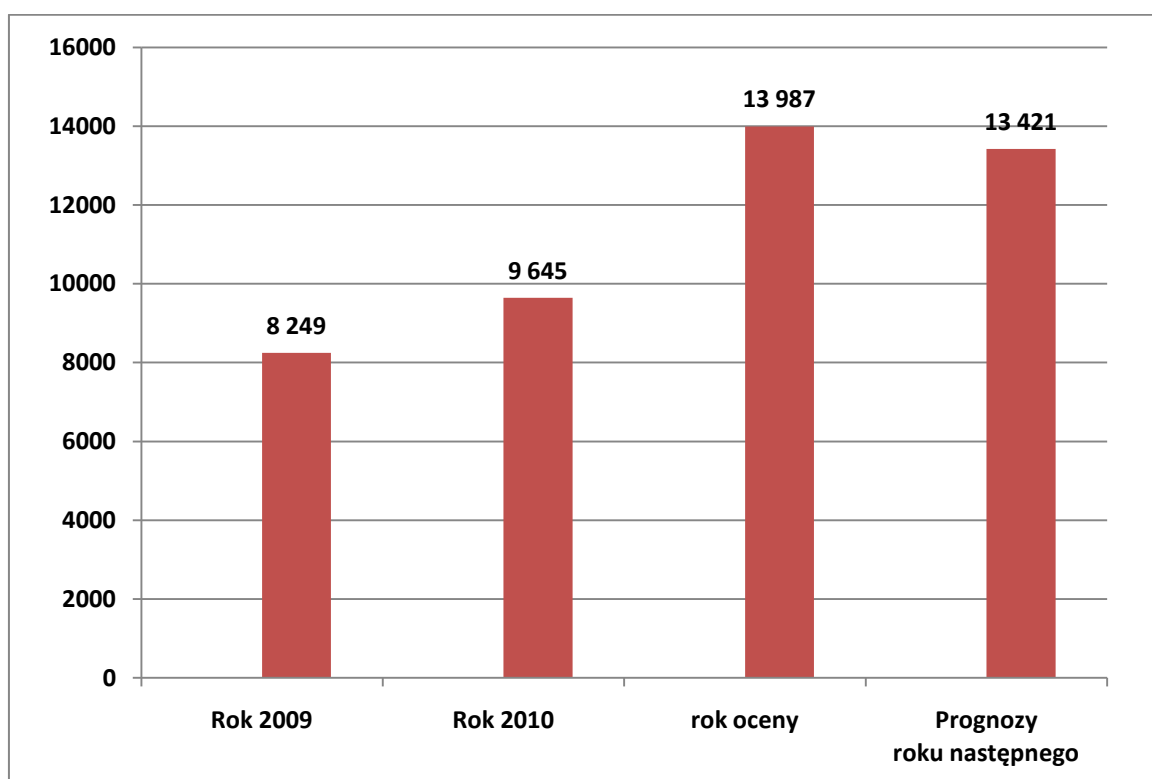
- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi),
- osoby nieaktywne zawodowo (z uwagi na opiekę nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi),
- osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków odurzających (poddające się procesowi leczenia lub w okresie do 1 roku od jego leczenia),
- osoby bezdomne,
- osoby po zwolnieniu z zakładu karnego lub innej jednostki penitencjarnej (do 12 miesięcy od jej opuszczenia),
- młodzież w wieku 15-25 lat zagrożona wykluczeniem społecznym,
- otoczenie osób wykluczonych społecznie.
- osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi),
- osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz placówki, o których mowa w Art. 88 Ustawy o pomocy społecznej,
- uchodźcy, cudzoziemcy (posiadający zgodę na pobyt tolerowany oraz cudzoziemcy posiadający zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na zamieszkanie na czas

określony, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE lub objęci ochroną uzupełniającą),

- otoczenie osób wykluczonych społecznie.

Narzędziami realizacji projektów systemowych, w zakresie rozwoju form aktywnej integracji są kontrakt socjalny, program aktywności lokalnej lub program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Dzięki realizacji projektów systemowych województwo lubelskie pozyskuje środki finansowe z Unii Europejskiej, a same ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej poszerzają swą ofertę pomocy o działania bardziej aktywne.

Wykres nr 6: Liczba osób w projektach EFS w gminach

Analizując powyższy wykres widoczny jest stały wzrost osób uczestniczących w różnego rodzaju projektach (rok 2009 – 8 249 osób, rok 2010 – 9 645 osób, rok 2011 – 13 987 osób) do roku 2011, natomiast w prognozie roku następnego można zauważyć spadek liczby osób uczestniczących – 13 421. Spowodowane jest to zbliżającym się końcem okresu projektowania wyznaczonym na rok 2013.

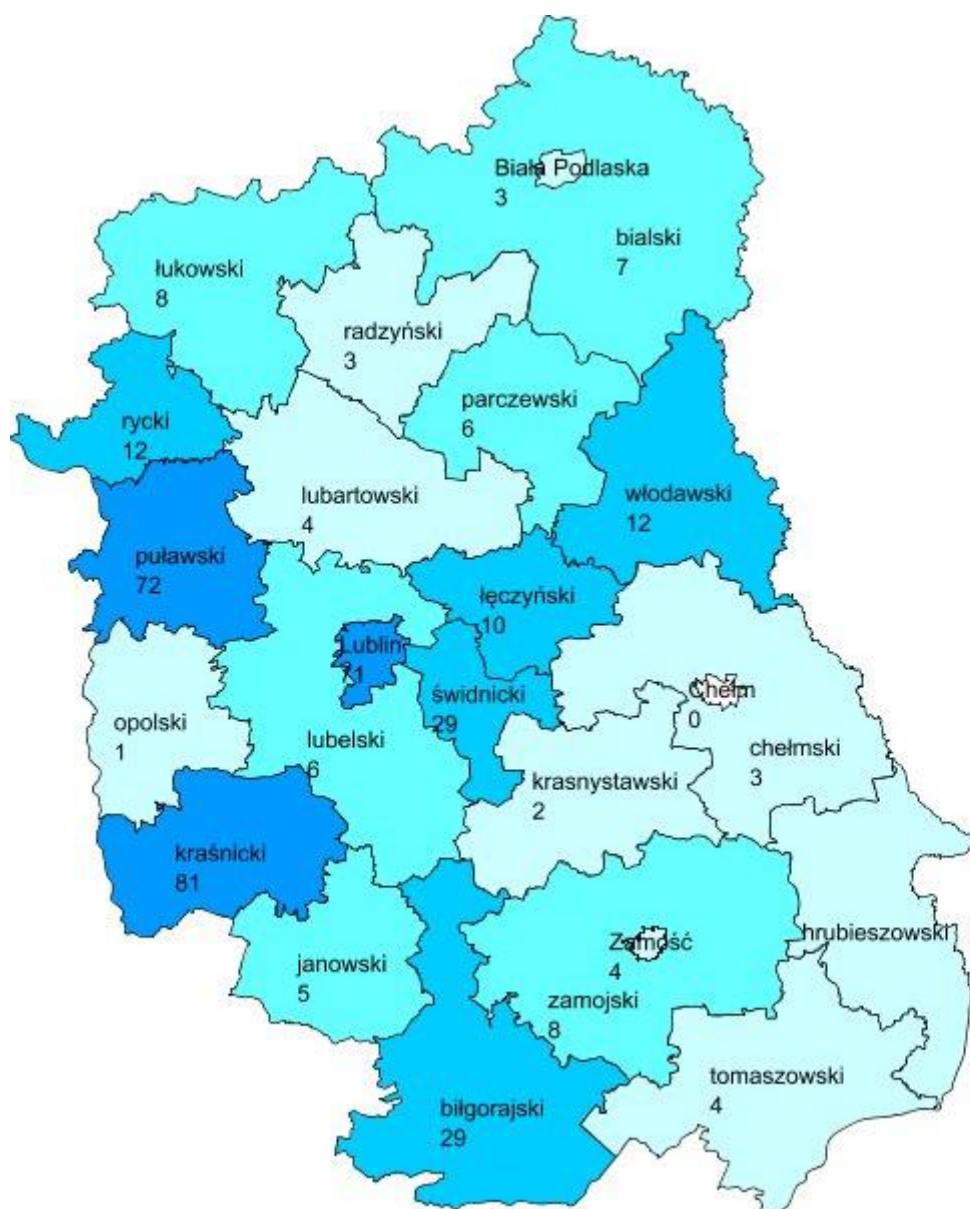
3.7 Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy społecznej

W pełni rozwinięte państwo posiada trzy dające się wyraźnie określić sektory:

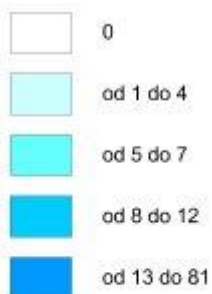
- Publiczny (rząd, samorząd i ich agendy),
- Rynkowy (organizacje nastawione na zysk: for-profit; podlegający transakcjom kupna-sprzedaży)
- Ochotniczy (organizacje działające nie dla zysku: non-profit, niestanowiące elementu struktury państwa, opierające działalność na idei samopomocy i aktywizmu, wykorzystujące inicjatywy na najniższych piętrach organizacji życia społecznego). To najpełniejszy wyraz społeczeństwa obywatelskiego.

Zagwarantowane w Konstytucji prawo do zrzeszania się umożliwia obywatelom rozwijanie własnej aktywności w różnego rodzaju organizacjach politycznych, społecznych, kulturalnych czy też gospodarczych. Dzięki temu mogą istnieć obok siebie organizacje o bardzo różnej strukturze. Mamy zatem z jednej strony kluby osiedlowe, grupy wsparcia, przyparafialne zespoły charytatywne, z drugiej zaś stowarzyszenia, fundacje, związki i inne organizacje, których formułę działań określają szczegółowe przepisy prawne. Te pierwsze z racji braku oparcia w przepisach szczegółowych, nie podlegają żadnym procedurom rejestracyjnym, nie mają też zazwyczaj trwałych struktur wewnętrznych. Nie oznacza to, iż grupy te działają słabiej czy mniej skutecznie, przeciwnie – dzięki spontaniczności i silnemu zaangażowaniu osób tworzących je, wiele problemów lokalnych znajduje szybkie i konkretne rozwiązanie. Wśród pozostałych występuje znaczna różnorodność typów organizacji. Poza powszechnie znanymi stowarzyszeniami i fundacjami są wśród nich organizacje powoływane oddzielnymi aktami prawnymi – do nich należą m.in. komitety społeczne, różnego rodzaju fundusze pomocy, czy też organizacje samorządów różnych grup zawodowych. Szczególnym przypadkiem są pojedyncze organizacje powoływane oddzielnymi aktami prawnymi. Należą do nich m.in. PCK, Polski Związek Łowiecki, czy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych. Do tego rodzaju organizacji należą też m.in. Katolickie Stowarzyszenia Młodzieży poszczególnych Archidiecezji, które na mocy Ustawy powołane są Rozporządzeniem Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów. Nie sposób wymienić wszystkich możliwych sposobów organizowania się grup obywatelskich.

Wymienione organizacje określa się mianem „organizacji pozarządowych”. W województwie lubelskim gminy wykazały współpracę z 383 organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze pomocy społecznej – szczegółową analizę z podziałem na powiaty przedstawia mapa nr 1.

Legenda:

Mapa nr 2. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - gminy

Organizacje pozarządowe realizując swoje zadania zaspokajają potrzeby między innymi w zakresie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych lub prowadzenia placówki pomocy społecznej. Wartość zleconych zadań publicznych organizacjom pozarządowym w roku 2011 wyniosła 30 706 tys. zł.

4. OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE

Powiatowe centra pomocy rodzinie są jednostkami organizacyjnymi powiatów, realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej, pieczy zastępczej i wspierania rodziny oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Na szczeblu powiatu pomoc społeczna kierowana jest wprost do osób najbardziej potrzebujących, tj. do dzieci pozostających bez opieki rodziców, rodzin zastępczych, wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin w kryzysie oraz osób niepełnosprawnych.

4.1 Dane o korzystających z pomocy społecznej w powiatach

W 2011 roku powiatowe centra pomocy rodzinie oraz miejskie ośrodki pomocy rodzinie decyzją administracyjną przyznały świadczenia 12 364 osobom z 5 662 rodzin mieszkających na terenie 24 powiatów województwa lubelskiego, tj. 0,5% populacji zamieszkałej na terenie województwa. Wśród beneficjentów jest 3 377 osób długotrwale korzystających z pomocy (powyżej 3 lat), co stanowi 27% ogólnej liczby osób. Przewiduje się, że w roku 2012 liczba klientów powiatowych instytucji pomocy i integracji społecznej wzrośnie o około 50% i będzie wynosić 18 893. W roku oceny najwięcej świadczeń przyznano w powiecie lubartowskim i tomaszowskim (1,2% ogólnej liczby mieszkańców) oraz lubelskim i opolskim, w których to powiatach 1,1% mieszkańców otrzymało decyzją świadczenia z PCPR.

Tabela nr 7. Dane o korzystających z pomocy społecznej w powiatach w 2011 roku.

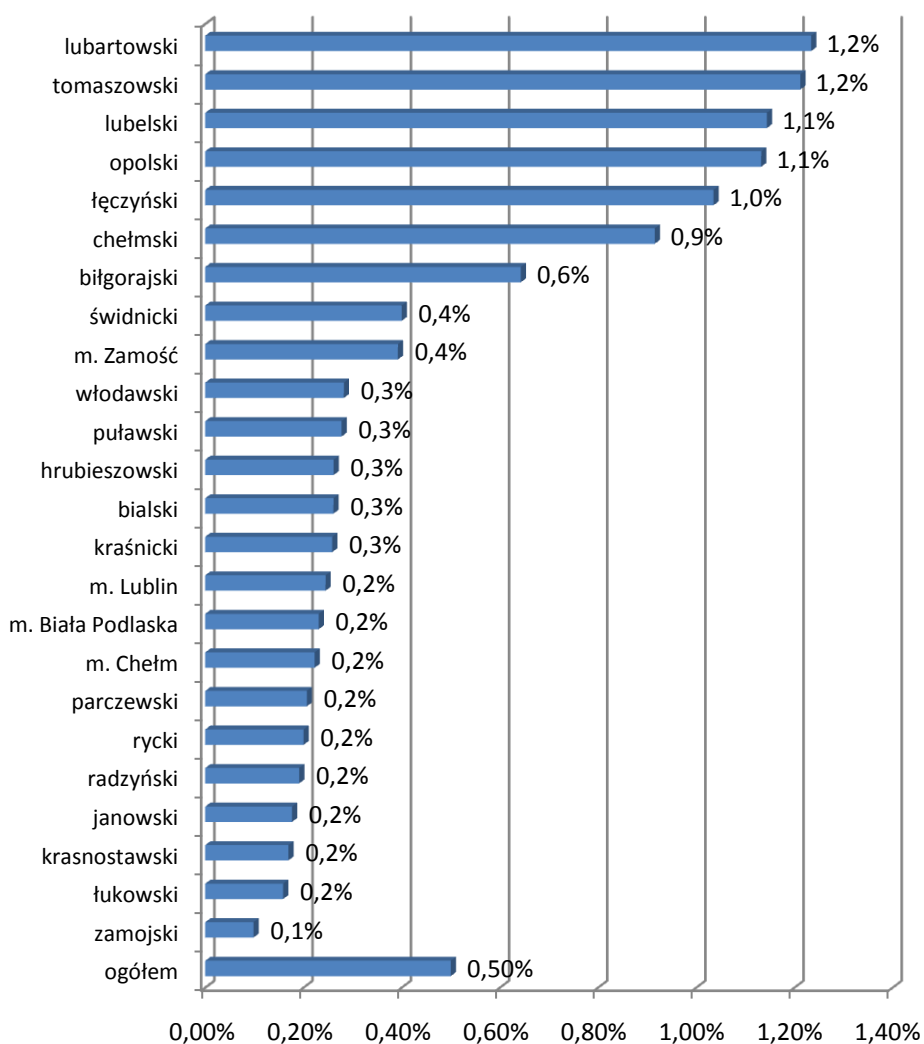
Powiat	Liczba mieszkańców powiatu	Liczba osób ogółem, którym przyznano decyzją świadczenie	Odsetek osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin ogółem
białski	112 538	294	0,3%	212
m. Biała Podlaska	57 984	134	0,2%	106
biłgorajski	103 005	662	0,6%	621
m. Chełm	67 324	150	0,2%	135
chełmski	78 530	719	0,9%	691
hrubieszowski	66 521	174	0,3%	135
janowski	46 960	83	0,2%	64
krasnostawski	67 357	114	0,2%	92
kraśnicki	98 223	254	0,3%	192
lubartowski	89 610	1 106	1,2%	168
lubelski	145 826	1 668	1,1%	307
m. Lublin	348 450	854	0,2%	699
łęczyński	57 178	592	1,0%	563
łukowski	107 773	171	0,2%	106
opolski	61 813	700	1,1%	504
parczewski	35 769	74	0,2%	70

puławski	115 584	321	0,3%	228
radzyński	60 612	116	0,2%	83
rycki	57 919	116	0,2%	90
świdnicki	72 333	307*	0,4%	87
tomaszowski	86 137	1044	1,2%	232
włodawski	39 316	111	0,3%	95
zamojski	108 899	107	0,1%	90
m. Zamość	66 234	260	0,4%	92
Ogółem	2 151 895	10 131	0,5%	5 662

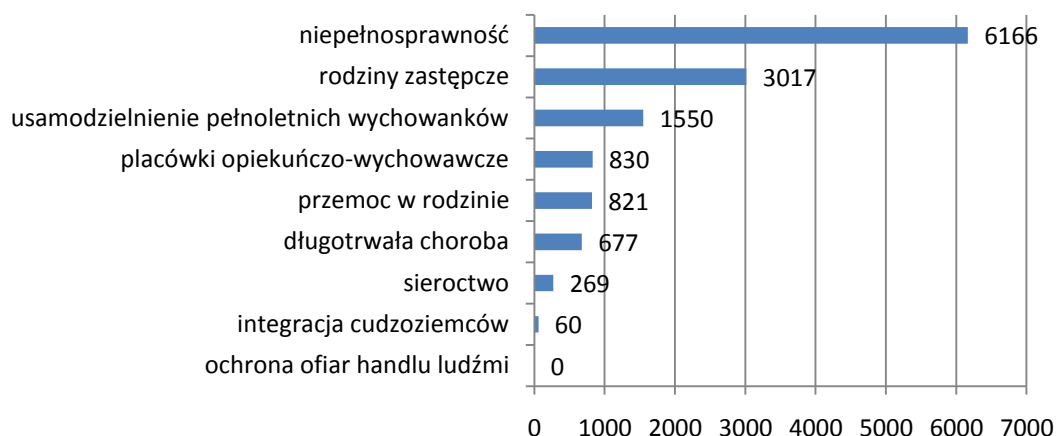
*liczba skorygowana na podstawie rozmowy telefonicznej przeprowadzonej z pracownikiem PCPR w Świdniku w dniu 31.05.12 r.

Wykres nr 7. Odsetek osób którym decyzją przyznano świadczenia z PCPR.

Najczęstszym powodem przyznania pomocy przez instytucje powiatowe była niepełnosprawność (6 166 korzystających) oraz świadczenia związane z pieczęcią zastępczą (3 017 rodzin). Najmniej decyzji administracyjnych wydano na rzecz integracji cudzoziemców (60) oraz z powodu sieroctwa (269 osób).

Wykres nr 8. Powody przyznania pomocy.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej do najważniejszych i najczęściej realizowanych zadań przez powiat należy między innymi:

- organizowanie opieki w rodzinach zastępczych,
- zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców,
- pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w rodzinach zastępczych,
- przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia,
- pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem, które otrzymały status uchodźcy.

Na podstawie danych zawartych w ocenie zasobów pomocy społecznej wynika, że na wyżej wymienione zadania powiaty wydatkowały w 2011 roku najwięcej środków finansowych przyznając decyzją administracyjną świadczenia dla ponad 4 600 osób.

Tabela nr 8. Wybrane świadczenia pieniężne wypłacane przez powiat (decyzje administracyjne)

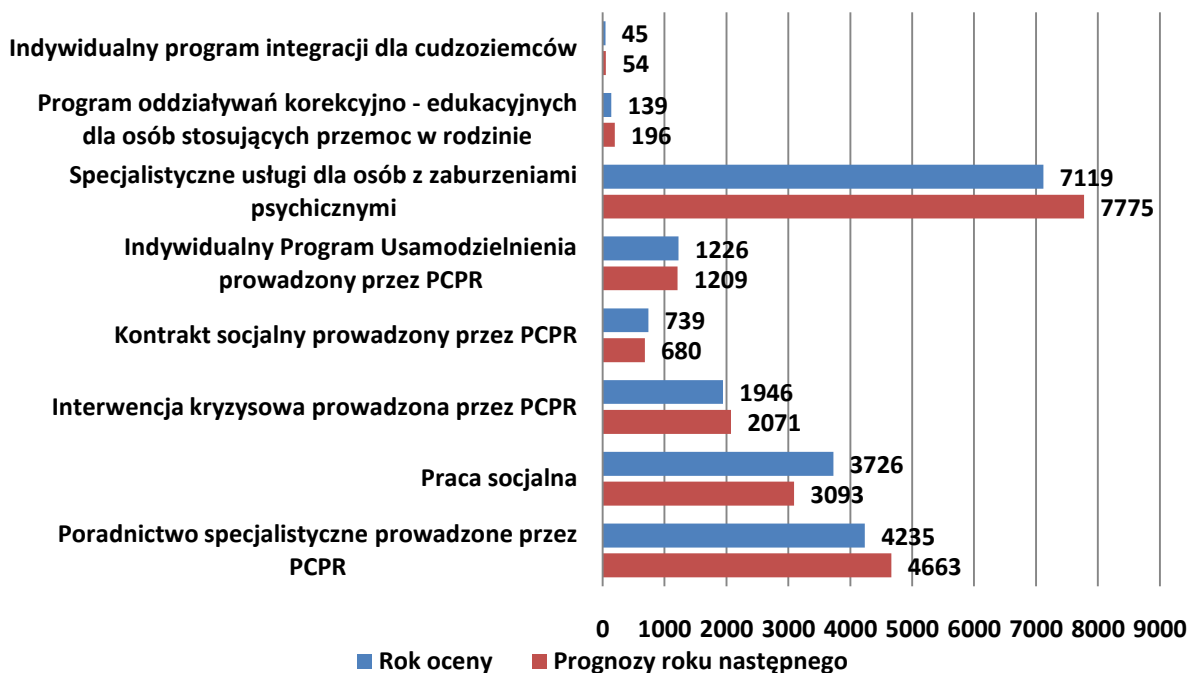
Wyszczególnienie	Liczba osób ogółem, którym przyznano decyzją świadczenie	
	Rok oceny	Prognozy roku następnego
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	2 294	1 793

RODZINY NIESPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	405	513
RODZINY ZAWODOWE NIESPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	346	262
ŚWIADCZENIA DLA PEŁNOLETNICH OSÓB OPUSZCZAJACYCH RODZINY ZASTĘPCZE	1 099	1 019
ŚWIADCZENIA DLA PEŁNOLETNICH OSÓB OPUSZCZAJACYCH PLACÓWKI	454	476
POMOC UDZIELANA UCHODZCOM W ZAKRESIE INDYWIDUALNEGO PROGRAMU INTEGRACJI	19	26

4.2 Wybrane usługi pomocy społecznej w powiatach

W ocenie zasobów pomocy społecznej dokonano analizy wybranych usług pomocy społecznej realizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie. Z poradnictwa specjalistycznego prowadzonego przez PCPR skorzystało 4 235 rodzin i 9 975 osób w rodzinach. Rodziny te skorzystały między innymi z porad prawnych, rodzinnych i psychologicznych. Analizując prognozy roku następnego liczba rodzin wyniesie 4 663, a wskaźnik wzrostu kształtuje się na poziomie 1,1 %. W ramach usług świadczona jest też praca socjalna, którą objętych jest 3 726 rodzin w roku oceny, a prognoza na rok następny oscyluje na poziomie 3 093 rodzin. Powiatowe centra pomocy rodzinie zakładają 1,25% wzrost podejmowanych interwencji kryzysowych, natomiast obserwowalny jest ujemny wskaźnik zawieranych kontraktów socjalnych w powiatach. Na podobnym poziomie porównując rok oceny i prognozę roku następnego kształtuje się liczba realizujących indywidualny programy usamodzielnienia. Poddając analizie liczbę rodzin, które korzystają z usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi widoczny jest 1,09% wzrost w stosunku do roku oceny. Natomiast biorąc pod uwagę liczbę zawieranych programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc wzrasta o 1,41% zapotrzebowanie na takie działanie. Bardzo podobnie wygląda sytuacja w przypadku indywidualnych programów integracji dla cudzoziemców gdzie wskaźnik wzrostu wynosi 1,20%.

Sytuację tę obrazuje poniższy wykres:

Wykres nr 9. Wybrane usługi pomocy społecznej w powiatach

Źródło: opracowanie własne

4.3. Instytucje pomocy społecznej

Zgodnie z danymi zagregowanymi w arkuszach oceny zasobów na terenie 24 powiatów województwa lubelskiego funkcjonują 44 Domy Pomocy Społecznej dysponujące 4 437 miejscami, w których w 2011 roku przebywało 4 856 osób. Do licznych placówek funkcjonujących na terenie powiatów należą ośrodki wsparcia, które w 2011 roku prowadziły działania dla prawie 4 000 osób. Wśród nich najwięcej jest Środowiskowych Domów Samopomocy (24), z których rocznie korzysta ponad 1 000 osób. Systematycznie zwiększa się również liczba Klubów samopomocy (z 2 w 2009 do 5 w 2011), do których w roku 2011 uczęszczało 665 osób. Dużym zainteresowaniem cieszą się działające na terenie powiatów Ośrodki Interwencji Kryzysowej, z pomocy których skorzystało w roku ubiegłym ponad 4 500 osób. W województwie lubelskim funkcjonuje 86 placówek opiekuńczo-wychowawczych, zapewniających opiekę 4 366 dzieciom (w tym 10 rodzinnych domów dziecka). PCPR wykazały, że na ich terenie funkcjonują 52 WTZ i 2 ZAZ-y, jednakże z Informacji dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działaniach samorządu województwa lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2011 roku wynika, iż na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 58 Warsztatów Terapii Zajęciowej, natomiast Zakładów Aktywności Zawodowej było 5.

Tabela nr 9. Instytucje pomocy społecznej

WYSZCZEGÓLNIENIE	Liczba placówek ogółem	Liczba miejsc ogółem	Liczba osób korzystających
DOM POMOCY SPOŁECZNEJ	44	4437	4856
OŚRODKI WSPARCIA - OGÓŁEM	61	1146	3909
W TYM WYBRANE RODZAJE:			
Środowiskowe domy samopomocy	24	907	1075
Dzienne domy pomocy	1	40	40
Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych	2	62	39
Kluby samopomocy	5	70	665
MIESZKANIA CHRONIONE OGÓŁEM	18	90	91
OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ OGÓŁEM	15	127	4508
JEDNOSTKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA	12	-	2499
PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE	86	-	4366
W TYM RODZINNE DOMY DZIECKA	10	-	150
ZAKŁADY OPIEKUŃCZO-LECZNICZE	5	-	300
WARSZTAT TERAPII ZAJĘCIOWEJ	52	-	1789
ZAKŁAD AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ	2	-	81

Koszty funkcjonowania poszczególnych instytucji pomocy społecznej nie zostały uwzględnione w części opisowej z uwagi na rozbieżności w zapisie kwot przez część ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Wpisanie przez niektóre jednostki pełnych kwot zamiast w tys. zł rzutowało na wartość nakładów dla całego województwa. Większość tego typu błędów została wychwycona na etapie weryfikacji jednostkowych sprawozdań przez ROPS i zwrócona do korekty. Jednak z uwagi na krótki okres przeznaczony na weryfikację danych nie wszystkie nieścisłości zostały poprawione.

4.4 Kadra PCPR

Na podstawie uzyskanych za lata 2009-2011 danych oraz prognoz na rok następny wynika, że zatrudnienie w PCPR ma tendencję malejącą. W roku 2010 w powiatach

zatrudnionych było 352, w 2011 o 12 osób mniej (340), zaś w roku następnym prognozuje się zatrudnienie 310 pracowników. Wśród zatrudnionych osób największą grupę stanowią pracownicy administracyjni (50%) oraz pracownicy socjalni (25%). Kadra kierownicza w liczbie 33 osób to 10% ogólnego stanu zatrudnienia. Wśród zatrudnionych są także prawnicy (11), psychologowie (13), socjologowie (3) i informatycy (2). Pozostali pracownicy, w tym informatycy, doradcy osób niepełnosprawnych, terapeuci są zatrudniani przez nieliczne PCPR i stanowią 7% ogólnego stanu zatrudnienia.

Tabela nr 10. Zatrudnienie w PCPR.

	Rok 2009	Rok 2010	Rok oceny	Prognozy roku następnego
KADRA KIEROWNICZA	31	31	33	32
Pracownicy administracyjni	162	160	169	155
Pracownicy socjalni	85	90	84	75
Prawnicy	11	12	11	11
Psychologowie	14	13	13	14
Socjologowie	2	5	3	2
Aspirant pracy socjalnej	1	2	2	0
Inni:	19	39	25	21
Razem:	325	352	340	310

Pracownicy merytoryczni powiatowych centrów pomocy rodzinie w większości legitymują się wyższym wykształceniem (kadra kierownicza - 91% osób posiadających dyplom wyższej uczelni, pracownicy administracji - 81% i pracownicy socjalni - 90%). Należy zaznaczyć, że ponad połowa pracowników socjalnych (57%) to specjaliści I i II stopnia w swoim zawodzie oraz w organizacji pomocy społecznej.

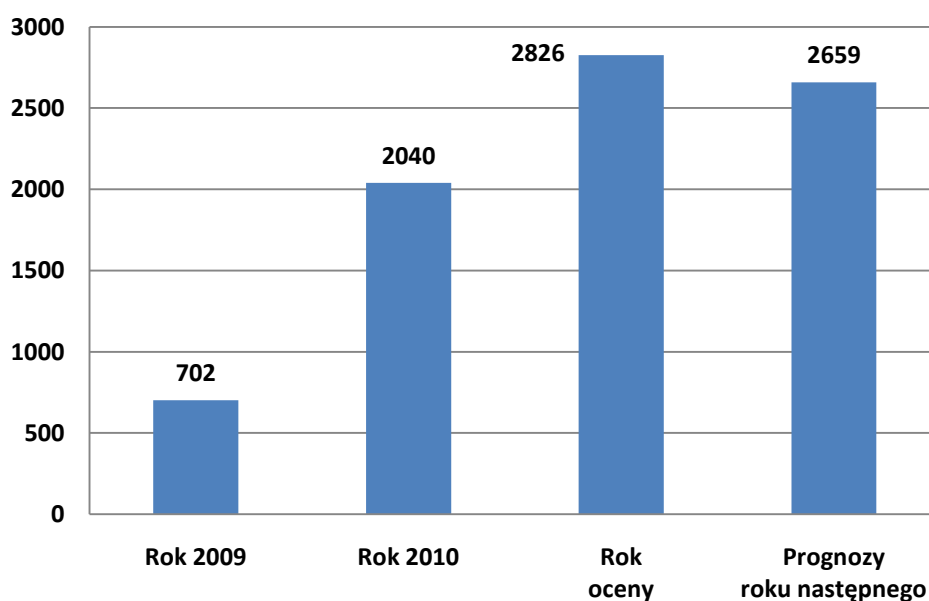
4.5 Koszty prowadzenia i utrzymania powiatowych centrów pomocy rodzinie

Koszty prowadzenia i utrzymania jednostki zostały wskazane przez 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz Miejskie Centrum Pomocy Rodzinie w Zamościu (w części dot. zadań powiatu). Pozostałe trzy miasta na prawach powiatu – Lublin, Chełm i Biała Podlaska – powyższe dane zawarły w części dotyczące gmin. Zostały one określone na kwotę 21 197 tys. zł, z czego 56 % (tj. 11 799 tys. zł) stanowią środki na wynagrodzenia

z pochodnymi. Pozostałe koszty utrzymania określone zostały na kwotę 8 915 tys. zł, co stanowi ponad 40 % wydatków pcp. Wydatki na planowane inwestycje w jednostkach stanowią tylko niewielki odsetek kosztów.

4.6 Liczba osób w projektach EFS w powiatach

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie w województwie lubelskim w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowały głównie projekty systemowe (Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie). W projektach realizowanych przez PCPR w roku oceny brało udział 2 826 osób, natomiast w prognozie roku następnego można zauważyć spadek liczby osób zainteresowanych tego rodzaju zadaniami. Może to być spowodowane kończącym się rokiem projektowania 2007-2013. Wykres poniżej przedstawia liczbę osób realizujących projekty EFS w poszczególnych latach projektowania.

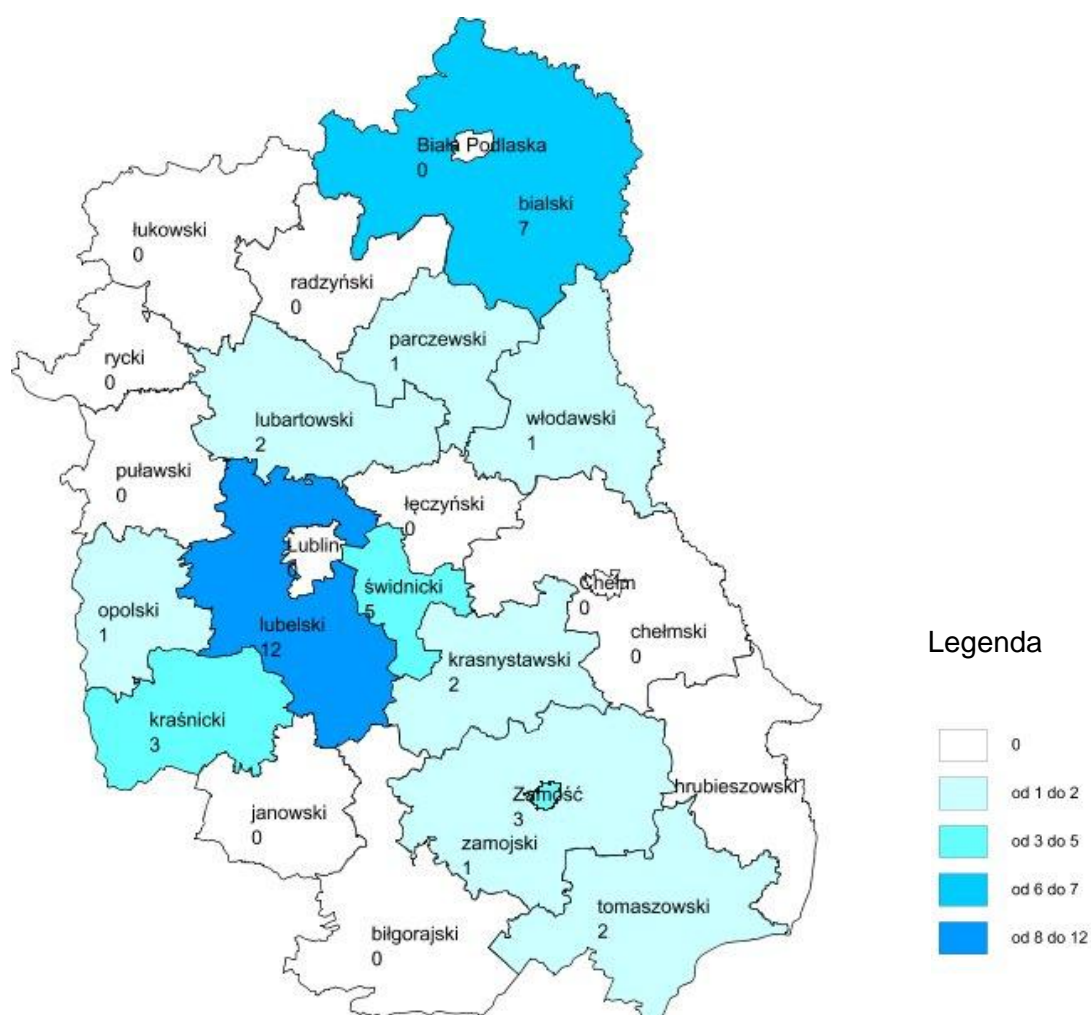

Wykres nr 10. Liczba osób w projektach EFS w powiatach

Źródło: opracowanie własne

4.7 Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy społecznej

Niezależnie od miejsca i czasu ludzie organizują się w grupy, przyjmują wspólne cele, zadania, podejmują działania i inicjatywy, które są zgodne z ich założeniami i mają przynieść im upragnione rezultaty. W ostatnich latach można odnotować znaczący wzrost liczby instytucji non-profit w Polsce. Analizując współpracę powiatów z organizacjami pozarządowymi w ramach zadań zleconych w obszarze pomocy społecznej można się spodziewać, iż polityka społeczna nie będzie mogła być efektywna bez wykorzystania potencjału organizacji społecznych przez sektor publiczny. Szybkie tempo starzenia się populacji wywoła znaczny przyrost różnego rodzaju usług.

Mapa nr 3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - powiaty

W powiatach województwa lubelskiego umowy współpracy z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej ma zawarte 40 organizacji pozarządowych – szczegółową analizę z podziałem na powiaty przedstawia mapa nr 3. Jak wskazuje powyższa mapa dane o NGO przedstawiło 12 powiatów z terenu województwa lubelskiego. Organizacje pozarządowe realizując swoje zadania zaspokajają potrzeby między innymi w zakresie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych lub prowadzenia placówki pomocy społecznej. Biorąc pod uwagę prognozę roku następnego można zauważyć tendencję wzrostową w wartościach zlecanych zadań publicznym organizacjom pozarządowym. I tak w roku oceny mamy 9 854 000 zł natomiast prognoza roku następnego wynosi 11 910 000 zł.

Rekomendacje

Analiza danych zgromadzonych w ramach oceny zasobów pomocy społecznej pozwala na sformułowanie następujących rekomendacji:

1. W obliczu wydłużania długości życia oraz starzenia się społeczeństwa gminy zwracają uwagę na konieczność podjęcia działań w zakresie zapewnienia pomocy osobom starszym. Coraz więcej osób wymaga pomocy w formie skierowania i umieszczenia w **domu pomocy społecznej**. Alternatywą może być tworzenie **domów dziennego pobytu**. Jest to forma środowiskowej pomocy półstacjonarnej służącej utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku. Wprowadzie świadczą one pomoc tylko w określonym czasie, niemniej umożliwiają osobom starszym zaspokojenie wielu potrzeb nie tylko podstawowych. W placówkach tego typu, poza usługami bytowymi, prowadzone są także usługi wspomagające, zajęcia kulturalno - oświatowe oraz usługi rehabilitacyjne. Różne formy terapii zajęciowej pozwalają osobom starszym zachować aktywną postawę bez konieczności umieszczenia w domu pomocy społecznej. Wskazane jest zwiększenie nakładów na **usługi opiekuńcze**, które są inną formą pomocy osobom, które z powodu wieku, choroby i innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są tej pomocy pozbawione z różnych powodów. Ośrodki obserwują wzrost zapotrzebowania na tą formę opieki. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Pomoc tą zapewniają opiekunki środowiskowe w miejscu zamieszkania osoby.
2. Zauważalna coraz bardziej staje się potrzeba utworzenie lub zapewnienie miejsc w **mieszkaniach chronionych**. O pobyt w mieszkaniu chronionym może starać się osoba, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę (szczególnie dotyczy to osób z zaburzeniami psychicznymi) potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu ale nie wymaga całodobowej opieki. Mieszkania chronione są alternatywnym rozwiązaniem problemu zapewnienia opieki osobom starszym, niepełnosprawnym, formą środowiskowej pomocy, głównie dla rodzin nie będących w stanie zapewnić potrzeb socjalnych, ani też z różnych przyczyn nie mogących pełnić roli opiekuńczej i wspierającej. Mieszkanie takie daje szansę na niezależne, samodzielne na miarę możliwości życie i nabywanie umiejętności społecznych, w szczególności przez osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady dla nieletnich itp.

3. Z uwagi na rosnące zapotrzebowanie na bezpłatne poradnictwo specjalistyczne tj. porady prawne, rodzinne, psychologiczne, wskazane będzie zwiększenie nakładów finansowych samorządów na tego typu usługi. Związane jest to z narastaniem problemów społecznych wynikających z pogarszającej się sytuacji ekonomicznej m.in. niestabilna sytuacja na rynku pracy, zatrudnianie bez umów o pracę, migracje zarobkowe, narastającą dysfunkcjonalność rodzin, rozwody, samotne macierzyństwo, negatywne wzorce zachowań społecznych, nałogi, brak poczucia przynależności do rodziny i identyfikacji z nią.
4. W związku z wejściem w życie nowych uregulowań prawnych wskazane jest wdrożenie nowego modelu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, a tym samym zwiększenie środków finansowych powiatów i gmin na realizację zadań w tym zakresie. Szczególnie dotyczy to zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz asystentów rodziny. Tylko nieliczne gminy wskazały na konieczność zatrudnienia asystenta rodziny. Może to wynikać z braku środków gminy na zabezpieczenie etatu, ponadto nie jest to zadanie obligatoryjne, a krótki okres obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej nie pozwolił na wypracowanie standardów pracy asystenta.
5. Biorąc pod uwagę zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w odniesieniu do zapisu ustawowego (art. 110 ust. 11 Ustawy o pomocy społecznej) dotyczącego wymogu zatrudnienia przez ośrodek pomocy społecznej pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców, jeszcze 25 jednostek nie spełnia tego wymogu, z tego w 16 przypadkach na jednego pracownika socjalnego przypada powyżej 2100 mieszkańców. Zasadne jest zwiększenie zabezpieczenia środków samorządów gminnych na sfinansowanie etatów pracowników socjalnych.
6. Istniejąca na terenie województwa lubelskiego infrastruktura socjalna, nadal nie zabezpiecza istniejących w tym zakresie potrzeb. Deficyty występują przede wszystkim w zakresie środowiskowych form pomocy. Szczególnie należy rozwijać formy opieki nad dzieckiem i rodziną m.in. poprzez tworzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego oraz formy wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, rozwój mieszkalnictwa chronionego.

Planując realizację zadań z zakresu pomocy społecznej szczególną uwagę należy zwrócić na działania ukierunkowane na ochronę i polepszenie warunków życia najsłabszych grup społecznych, zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz na tworzenie warunków umożliwiających im aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Tylko wspólne działanie

wielu instytucji i osób daje szansę na kompleksową i długofalową pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej.

Spis tabel, wykresów i map

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju	6
Tabela nr 2. Struktura podregionów w województwie	8
Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach	9
Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci	10
Tabela nr 5. Ludność województwa lubelskiego wg. ekonomicznych grup ludności (w %)	11
Tabela nr 6. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim	13
Tabela nr 7. Dane o korzystających z pomocy społecznej w powiatach w 2011 roku.	32
Tabela nr 8. Wybrane świadczenia pieniężne wypłacane przez powiat (decyzje administracyjne)	35
Tabela nr 9. Instytucje pomocy społecznej	37
Tabela nr 10. Zatrudnienie w PCPR.	38
Wykres nr 1. Przyczyny korzystania ze świadczeń pomocy społecznej	18
Wykres nr 2. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej	20
Wykres nr 3. Struktura zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej w 2011 roku (w %)	23
Wykres nr 4. Koszty prowadzenia ośrodków pomocy społecznej	25
Wykres nr 6: Liczba osób w projektach EFS w gminach	28
Wykres nr 7. Odsetek osób którym decyzją przyznano świadczenia z PCPR.	33
Wykres nr 8. Powody przyznania pomocy.	34
Wykres nr 9. Wybrane usługi pomocy społecznej w powiatach	36
Wykres nr 10. Liczba osób w projektach EFS w powiatach	39
Mapa nr 1 Podział administracyjny województwa lubelskiego	7
Mapa nr 2. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - gminy	30
Mapa nr 3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - powiaty	41